

Sygn. akt **VII Ua 62/16**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

P., dnia 27 lutego 2017 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSO Małgorzata Kuźniacka-Praszczyk (spr.)

Sędziowie SSO Sylwia Dembska

SSO Beata Sójka

Protokolant p.o. stażysty Agata Balcerzak

po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2017 r., w P.

sprawy z odwołania W. R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o zasiłek chorobowy i zwrot zasiłku chorobowego

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu, V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 22 września 2016 r. sygn. akt V U 721/15

uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi rejonowemu.

SSO Sylwia Dembska SSO Małgorzata Kuźniacka-Praszczyk SSO Beata Sójka

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 20 lipca 2015 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 1 oraz art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych stwierdził, że W. R. nie prawa do zasiłku chorobowego za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku wskazując, że oddział wypłacił mu nienależny zasiłek chorobowy za ww. okres w kwocie 18.321,94 zł oraz zobowiązał go do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego w określonej wyżej kwocie oraz zapłaty odsetek w kwocie 322,48 zł.

Z powyższą decyzją nie zgodził się W. R., zaskarżając ją w przepisany trybie i terminie, wnosząc o jej uchylenie i ustalenie, że w okresie od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku przysługiwało mu prawo do zasiłku chorobowego, a co za tym idzie prawidłowo wypłacono mu zasiłek za ten okres i nie jest on zobowiązany do jego zwrotu.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy, argumentując jak w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji i nie znajdując podstaw do jej zmiany, wniósł o oddalenie odwołania.

W piśmie z dnia 26 października 2015 roku odwołujący podtrzymał odwołanie. Jednocześnie wniósł o przyznanie mu odsetek od spłaconego w dniu 20 lipca 2015 roku świadczenia emerytalnego za okres od dnia 1 stycznia do dnia 20 lipca 2015 roku.

Wyrokiem z dnia 22 września 2016 roku Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu w sprawie o sygn. akt V U 721/15 zmienił zaskarżoną decyzję w części w ten sposób, że ustalił, iż odwołujący nie ma obowiązku zwrotu zasiłku chorobowego za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku w kwocie 18.321,94 zł oraz odsetek w kwocie 322,48 zł (pkt 1), zaś roszczenie odwołującego o przyznanie odsetek od spłaconego w dniu 20 lipca 2015 roku zasiłku emerytalnego za okres od dnia 1 stycznia do dnia 20 lipca 2015 roku przekazał organowi rentowemu Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P. do rozpoznania i rozstrzygnięcia (pkt 2).

Wyrok ten Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

Odwołujący W. R. w okresie od dnia 1 października 2013 roku do dnia 31 grudnia 2014 roku był zatrudniony w Zakładzie (...) i z tego tytułu podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, w tym ubezpieczeniu chorobowemu. Wnioskiem z dnia 26 listopada 2013 roku odwołujący wystąpił do organu rentowego o przyznanie mu prawa do emerytury. Decyzją z dnia 24 kwietnia 2014 roku pozwany organ rentowy odmówił odwołującemu prawa do emerytury. W związku z powyższym odwołujący pismem z dnia 18 maja 2014 roku wystąpił do Sądu Okręgowego w Poznaniu, wnosząc o ponowną weryfikację jego uprawnień.

W okresie od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku odwołujący był niezdolny do pracy i przebywał na zwolnieniu lekarskim. W związku z powyższym w pozwanym organie rentowym przedłożone zostały zaświadczenia lekarskie za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku. W dniu 15 stycznia 2015 roku do organu rentowego wpłynęło także zaświadczenie płatnika składek, w którym wskazano, że odwołujący był zatrudniony w przedsiębiorstwie płatnika w okresie od dnia 1 października 2013 roku do dnia 31 grudnia 2014 roku. W dniu 28 stycznia 2015 roku do organu rentowego wpłynął wniosek odwołującego o przyznanie prawa do zasiłku chorobowego. W treści złożonego dokumentu odwołujący został pouczone, że zgodnie z art. 13 ust. 1, art. 18 i art. 22 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku m.in. zasiłek chorobowy za okres po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego nie przysługuje osobie, która ma ustalone prawo do emerytury. W treści złożonego oświadczenia w związku z roszczeniem o zasiłek chorobowy odwołujący oświadczył, że nie ma prawa do emerytury. Jednocześnie w treści przedmiotowego oświadczenia zawarta była informacja, że odwołujący zobowiązuje się niezwłocznie powiadomić ZUS o zaistnieniu którejkolwiek z wymienionych w treści tego dokumentu okoliczności.

Pozwany organ rentowy dokonał weryfikacji spełniania przez odwołującego przesłanek do wypłaty zasiłku chorobowego i zasadności zgłaszanego przez niego roszczenia za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku. W oparciu o poczynione ustalenia pozwany organ rentowy dokonał wypłaty dla odwołującego zasiłku chorobowego za wskazany wyżej okres w łącznej wysokości 18.321,94 zł.

Wyrokiem z dnia 27 maja 2015 roku Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego z dnia 24 kwietnia 2014 roku w przedmiocie odmowy przyznania odwołującemu emerytury w ten sposób, że przyznał odwołującemu prawo do emerytury od dnia 1 listopada 2013 roku. Przedmiotowy wyrok stał się prawomocny w dniu 9 lipca 2015 roku, przy czym zarządzenie w tym przedmiocie wydane zostało w dniu 20 sierpnia 2015 roku.

W druku oświadczenia ZUS Z-10 zawarto wskazanie, że m.in. zasiłek chorobowy za okres po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego nie przysługuje osobie, która ma ustalone prawo do emerytury. Jednocześnie w treści tego dokumentu zawarto informację, że w przypadku, gdy osoba pobierająca m.in. zasiłek chorobowy za okres po ustaniu tytułu ubezpieczenia nie poinformuje o zaistnieniu okoliczności mających wpływ na prawo do tych świadczeń, świadczenia te, zgodnie z art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zostaną uznane za nienależnie pobrane i będą podlegały zwrotowi wraz z odsetkami.

Dnia 20 lipca 2015 roku organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy uznał, że odwołanie W. R. zasługiwało na uwzględnienie w oparciu o następujący wywód prawny.

Sąd wskazał, że brał pod uwagę znajdujące zastosowanie w niniejszej sprawie przepisy w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania zaskarżonej decyzji, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1998 roku (II UKN 341/98). Sąd zważył treść art. 13 ust. 1 pkt 1, art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa oraz art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych i wskazał, że wobec tych przepisów, w związku z faktem, że ustalenie prawa do emerytury jest okolicznością wyłączającą możliwość pobierania zasiłku chorobowego nie ulega wątpliwości, że odwołującemu wobec wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 27 maja 2015 roku nie przysługiwało prawo do zasiłku chorobowego za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku.

W następnej kolejności Sąd rozważył kwestię obowiązku zwrotu wypłaconego odwołującemu zasiłku chorobowego za ww. okres i zauważył, że powołany w treści zaskarżonej decyzji art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie stanowi przepisu szczególnego w stosunku do art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w tym znaczeniu, że wyłącza stosowanie tego ostatecznego przepisu do nienależnie pobranych świadczeń. Przepis art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej określa w szczególności sposób zasady potrącenia oraz egzekucji, nie wyłącza natomiast stosowania definicji nienależnie pobranych świadczeń, wynikającej z art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd Rejonowy wskazał, że wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Podstawowym zatem warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi w myśl powołanego przepisu art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest brak prawa do świadczenia oraz świadomość tego osoby przyjmującej to świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia. Obie te przesłanki wystąpić muszą w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. W konsekwencji ocena zasadności rozstrzygnięcia organu rentowego w przedmiocie obowiązku zwrotu zasiłku chorobowego za sporny w sprawie okres winna nastąpić w oparciu o art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez zbadanie, czy w przypadku odwołującego zaistniała, będąca podstawą zwrotu pobranych świadczeń, przesłanka w postaci pobierania świadczeń, pomimo wystąpienia okoliczności uzasadniających ustanie prawa do tych świadczeń lub wstrzymanie ich wypłaty, jeżeli osoba je pobierająca była pouczona o braku prawa do tych świadczeń. Podkreślono, że w powołanej regulacji chodzi o takie świadczenia, które zostały przyznane i wypłacone mimo braku podstawy prawnej, to jest wówczas, gdy po stronie osób pobierających świadczenia nie można mówić o zaistnieniu wszelkich warunków określonych w ustawie do wypłaty świadczeń. Jednocześnie dla uznania obowiązku zwrotu owych świadczeń koniecznym jest ustalenie, że do ich wypłaty doszło pomimo zaistnienia okoliczności wykluczających ich wypłatę na rzecz osoby, która została pouczona o tychże okolicznościach i obowiązku informowania organu rentowego o ich zaistnieniu.

W przedmiotowej sprawie nie budziło wątpliwości Sądu pierwszej instancji, że pobrane przez odwołującego świadczenie z tytułu zasiłku chorobowego za sporny okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku było świadczeniem, do którego odwołujący nie miał prawa. Pomimo tego Sąd doszedł do wniosku, że odwołujący co prawda został pouczony o braku prawa do tych świadczeń w okolicznościach powodujących ustanie tego prawa, jednak nie miał on możliwości powiadomienia pozwanego organu o zaistnieniu takiej okoliczności, z uwagi na zbieżność czasową pomiędzy okresem pobierania zasiłku chorobowego a czasem, w którym wyrok przyznający mu prawo do emerytury stał się prawomocny. Wyniki przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego wskazują w ocenie Sądu Rejonowego jednoznacznie, że wyrokiem z dnia 27 maja 2015 roku odwołującemu faktycznie przyznane zostało prawo do emerytury poczynając od dnia 1 listopada 2013 roku. Pochylając się jednak nad ustaleniem, czy odwołujący uchybił spoczywającemu na nim obowiązkowi poinformowania pozwanego organu rentowego o przyznaniu mu tego prawa, Sąd Rejonowy uwzględnił, kiedy obiektywnie mógł on to uczynić. Dalej wskazał, że z akt sprawy prowadzonej przed Sądem Okręgowym w Poznaniu wynika, że powołany wyrok stał się prawomocny dopiero w dniu 9 lipca 2015 roku, tj. trzy dni przed zakończeniem spornego okresu pobierania przez odwołującego zasiłku chorobowego. Wobec powyższego można by sformułować wniosek, że w tym dniu odwołujący powinien powiadomić

organ rentowy o ustaleniu prawa do emerytury. Jednakże w aktach powołanej wyżej sprawy istnieje zarządzenie dotyczące stwierdzenia prawomocności powołanego wyroku wydane dopiero w dniu 20 sierpnia 2015 roku, czyli już po zakończeniu pobierania przez odwołującego zasiłku chorobowego.

Wobec takiego stanu faktycznego, potwierdzonego niekwestionowanymi przez strony dokumentami, brak jest w ocenie Sądu Rejonowego jakichkolwiek podstaw by formułować wobec odwołującego zarzut, że ponosi on winę bądź że działał w złej wierze pobierając zasiłek chorobowy w spornym okresie. W rzeczywistości odwołujący w tym okresie nie miał przyznanego prawa do emerytury i nie wiedział, czy prawo to zostanie mu ostatecznie przyznane. Prawomocnie bowiem okoliczność ta zaistniała 7 lipca 2015 r., a wiedzę o tym odwołujący mógł uzyskać najwcześniej w dniu 20 sierpnia 2015 roku, kiedy stwierdzono prawomocność tego wyroku. Wobec powyższego w okresie pobierania zasiłku chorobowego odwołujący nie miał realnej możliwości by powiadomić pozwany organ rentowy o przyznaniu mu emerytury.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że organ rentowy stanowi jeden podmiot i dla osoby ubiegającej się o wypłatę świadczeń od tego organu złożenie wniosku o świadczenie jest równoznaczne z poinformowaniem tego organu jako całości o ubieganiu się o to świadczenie i nie ulega wątpliwości, iż brak przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi organu rentowego nie może w żaden sposób obciążać wnioskodawcy. W kontekście powyższego wskazano, iż organ rentowy miał wiedzę, że odwołujący stara się o emeryturę, do niego bowiem odwołujący już w 2013 roku złożył wniosek o przyznanie tego świadczenia, jak też to pozwany w niniejszej sprawie organ rentowy wydał decyzję odmawiającą przyznania emerytury odwołującemu w dniu 24 kwietnia 2014 roku. Nadto ten sam organ wiedział o toczącym się postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Poznaniu na skutek odwołania złożonego od ww. decyzji z dnia 24 kwietnia 2014 roku. Stąd też organ miał pełną wiedzę w zakresie sytuacji, w jakiej odwołujący znajdował się w chwili złożenia wniosku o przyznanie mu zasiłku chorobowego, jak też w okresie wypłaty na jego rzecz spornego w niniejszej sprawie świadczenia. Mając takie informacje, pozwany organ wypłacał odwołującemu te świadczenia. Mając to na uwadze Sąd Rejonowy stwierdził, iż w przedmiotowej sprawie nie ziszczyły się przesłanki określone w art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jak też przesłanki określone w art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej, zobowiązujące odwołującego do zwrotu pobranego zasiłku chorobowego za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku, o czym Sąd orzekł w punkcie 1 sentencji wyroku na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc.

Zgodnie z treścią art. 477¹⁰ § 2 kpc jeżeli ubezpieczony zgłosił nowe żądanie, dotychczas nierozpoznane przez organ rentowy, sąd przyjmuje to żądanie do protokołu i przekazuje go do rozpoznania organowi rentowemu. Roszczenie sformułowane przez odwołującego w piśmie z dnia 26 października 2015 roku nie było objęte zakresem zaskarżonej decyzji, w związku z czym w punkcie 2 sentencji wyroku Sąd działając na podstawie powołanego wyżej przepisu przekazał roszczenie odwołującego o przyznanie mu odsetek do rozpoznania pozwanemu organowi rentowemu.

Apelację od wyroku wywiódł pozwany organ rentowy, działając przez radcę prawnego, zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 66 ustawy o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa oraz art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie poprzez przyjęcie, że odwołujący nie ma obowiązku zwrotu spornego zasiłku chorobowego, pomimo tego, że Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 27 maja 2015 roku przyznał odwołującemu prawo do emerytury już od dnia 1 listopada 2013 roku, a więc za okres pobierania spornego zasiłku. Z uwagi na powyższe organ rentowy wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu wskazano, że w prawie ubezpieczeń społecznych obowiązuje zasada, że za ten sam okres nie wypłaca się dwóch świadczeń. Po drugie odwołujący w oświadczeniu z dnia 28 stycznia 2015 roku podał nieprawdę pisząc, że nie złożył wniosku o emeryturę. Nadto odwołujący został pouczone o skutkach prawnych wynikających z treści art. 13 ustawy zasiłkowej. Zdaniem skarżącego poprzestanie na interpretacji językowej przepisu prowadzi do niczym nieuzasadnionej dualizacji i ograniczenia zakresu zastosowania ww. zasady, a w konsekwencji wyroku Sądu Rejonowego nastąpiło nieuzasadnione wzbogacenie odwołującego.

W. R. nie złożył odpowiedzi na apelację.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Okoliczności sprawy sprawiły, że koniecznym było uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania może nastąpić tylko wyjątkowo, gdy stwierdzono nieważność postępowania (art. 386 § 2 kpc), w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 kpc).

Ponadto według art. 378 § 1 kpc sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Zgodnie z utrwalonym poglądem Sądu Najwyższego, ustanowiony w tym przepisie obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice oraz nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków, przy czym rozpoznając sprawę na skutek apelacji sąd drugiej instancji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego (por. np. wyroki z dnia 24 lipca 2009 r., I PK 38/09, oraz z dnia 25 listopada 2015 r., IV CSK 55/15, i powołane w nich orzeczenia).

Na wstępie należy wskazać, że wprawdzie w nagłówku apelacji pozwany organ rentowy określił, że zaskarża wyrok Sądu pierwszej instancji w całości, lecz nie sformułował żadnego żądania w zakresie punktu 2 wyroku, w którym sąd pierwszej instancji nowe roszczenie odwołującego o przyznanie odsetek od świadczenia emerytalnego spleconego w dniu 20 lipca 2015 roku za okres od dnia 1 stycznia do dnia 20 lipca 2015 roku, nie będące dotychczas przedmiotem rozpoznania pozwanego, przekazał organowi rentowemu do rozpoznania i rozstrzygnięcia. Zatem, w ocenie Sądu drugiej instancji, apelujący objął zaskarżeniem wyłącznie punkt 1 wyroku, w którym Sąd pierwszej instancji zmienił zaskarżoną decyzję w części w ten sposób, że ustalił, iż odwołujący nie ma obowiązku zwrotu zasiłku chorobowego za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku w kwocie 18.321,94 zł oraz odsetek w kwocie 322,48 zł.

Należy również wskazać, że w niniejszej sprawie nie stwierdzono nieważności postępowania. Jednakże Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

W piśmiennictwie słusznie zwraca się uwagę, iż nierozpoznanie istoty sprawy przez sąd stwarza ryzyko pozbawienia strony jednej instancji merytorycznej. Doktryna i orzecznictwo przyjmują, że „nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie” (tak np. SN w wyroku z dnia 17 kwietnia 2008 r. w sprawie II PK 291/07, LEX nr 8370591; w wyroku z dnia 26 stycznia 2011 r. w sprawie IV CSK 299/10, LEX nr 784969; w wyroku z dnia 16 czerwca 2011 r. w sprawie I UK 15/11, LEX nr 964457; w wyroku z dnia 6 września 2011 r. w sprawie I UK 70/11, LEX nr 1102258; w postanowieniu z dnia 20 maja 2015 r., w sprawie I CZ 44/15, LEX nr 1747843, w postanowieniu z dnia 17 czerwca 2015 r., w sprawie I CZ 47/15, LEX nr 1746420).

Podkreślić również należy, że oceny tej nie zmienia zakres faktycznie przeprowadzonego postępowania przez sąd pierwszej instancji w zakresie dokumentów, czy też osobowych źródeł dowodowych. Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że przeprowadzenie chociażby w ograniczonym zakresie postępowania dowodowego eliminuje zarzut nierozpoznania istoty sprawy, albowiem stan ten ma miejsce, gdy między przypisaną sądowi pierwszej instancji funkcją rozpoznawczą a istotą sporu (rozumianą jako zespół przesłanek warunkujących sporne żądanie) zachodzi zupełny rozdzwitek, uniemożliwiający również sądowi odwoławczemu spełnienie roli rozpoznawczej (por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 13 listopada 2014 r., III SZ 1/14, LEX nr 1554589). W rezultacie przy ocenie

tej przesłanki znaczenia nabiera nie walor ilościowy, lecz przede wszystkim jakościowy (por. postanowienie SN z dnia 11 marca 2015 r., III PZ 1/15, LEX nr 1665593).

„Rozstrzygnięcie o uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie stwierdzenia takich wad orzeczenia w postępowaniu sądu pierwszej instancji, których sąd drugiej instancji nie może sam usunąć, pomimo tego, że jest sądem merytorycznym, którego wyrok – pomimo uwzględnienia ustaleń i poglądów sądu pierwszej instancji – opiera się na własnych podstawach prawnych i faktycznych (art. 382 kpc)” – tak SN w wyroku z dnia 17 kwietnia 2008 r. w sprawie II PK 291/07.

Oceny, czy sąd rozpoznał istotę sprawy dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia (wyrok SN z dnia 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00, LEX nr 567859).

Treścią powództwa jest żądanie urzeczywistnienia w konkretnym przypadku określonej normy prawnej przez wydanie orzeczenia sądowego określonej treści. Nierozpoznanie więc istoty sprawy sprowadza się do pozostawienia poza oceną sądu okoliczności faktycznych stanowiących przesłanki zastosowania norm prawa materialnego.

Nie ulega wątpliwości, iż rozpoznanie istoty sprawy wymaga prawidłowego zidentyfikowania jej przedmiotu; bez tego zabiegu nie jest możliwe dokonanie oceny żądania pozwu w płaszczyźnie prawa materialnego (por. postanowienie SN z dnia 18 marca 2015 r., I CZ 27/15, LEX nr 1710342).

Przekładając powyższe na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, iż Sąd Rejonowy w swym rozstrzygnięciu nie odniósł się do tego, co było przedmiotem sprawy. Nierozpoznanie istoty sprawy oznacza nierozpoznanie merytoryczne przez Sąd I instancji zgłoszonego w sprawie roszczenia i zaniechanie zbadania materialnej podstawy żądania odwołania.

Sąd Rejonowy nie ustalił w toku niniejszego postępowania co jest przedmiotem żądania odwołującego W. R. i w jakim zakresie skarży ona decyzję z dnia 20 lipca 2015 roku.

Rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdyż zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania w zakresie prawa odwołującego do zasiłku chorobowego za okres od 12 stycznia do 12 lipca 2015 roku.

W niekwestionowanym stanie faktycznym sprawy Sąd Rejonowy błędnie uznał, że spornym między stronami było tylko to, czy odwołujący jest zobowiązany do zwrotu zasiłku chorobowego za ww. okres.

W tym miejscu przypomnieć należy, że zaskarżoną decyzją pozwany organ rentowy stwierdził, że odwołujący nie ma prawa do zasiłku chorobowego za okres od 12 stycznia do 12 lipca 2015 roku (pkt 1), Oddział wypłacił nienależny zasiłek chorobowy za okres od 12 stycznia do 12 lipca 2015 roku w kwocie 18.321,94 zł (pkt 2), odwołujący jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego w kwocie 18.321,94 zł oraz zapłaty odsetek w kwocie 322,48 zł (pkt 3).

Bez wątpienia odwołujący zaskarżył powyższe rozstrzygnięcie w całości. W uzasadnieniu odwołania W. R. podniósł, że w chwili wypłaty świadczenia wyrok z dnia 27 maja 2015 roku (o przyznaniu prawa do emerytury) nie został jeszcze wydany, a prawo do emerytury nie zostało ustalone. Wobec powyższego w ocenie odwołującego w chwili wypłaty świadczenie było w pełni należne, stąd też żądanie jego zwrotu uznać należy za bezpodstawne, jak też żądanie zapłaty odsetek.

Powyższego zakresu zaskarżenia nie zmienia, wbrew stanowisku Sądu Rejonowego, oświadczenie odwołującego, że „nie można mieć dwóch zasiłków: ani chorobowego ani emerytury” (k.47).

Podkreślić należy, że zarzuty apelacji uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku, co nie znaczy, że jest ona w pełni zasadna. Najdalej idzie zarzut apelacji, że za ten sam okres nie wypłaca się dwóch świadczeń, o czym stanowi art. 13

ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (t.j. Dz. z 2016 r., poz. 372), zgodnie z którym zasiłek chorobowy z tytułu niezdolności do pracy powstałej w czasie trwania ubezpieczenia chorobowego, jak i z tytułu niezdolności do pracy powstałej po ustaniu tytułu ubezpieczenia nie przysługuje za okres po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego, jeżeli osoba niezdolna do pracy ma ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy.

W myśl art. 6 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa zasiłek chorobowy przysługuje ubezpieczonemu, który stał się niezdolny do pracy z powodu choroby w czasie trwania ubezpieczenia chorobowego. Z kolei w myśl art. 7 pkt 1 i 2 ustawy zasiłek chorobowy przysługuje również osobie, która stała się niezdolna do pracy po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego, jeżeli niezdolność do pracy trwała bez przerwy co najmniej 30 dni i powstała: nie później niż w ciągu 14 dni od ustania tytułu ubezpieczenia chorobowego; nie później niż w ciągu 3 miesięcy od ustania tytułu ubezpieczenia chorobowego - w razie choroby zakaźnej, której okres wylegania jest dłuższy niż 14 dni, lub innej choroby, której objawy chorobowe ujawniają się po okresie dłuższym niż 14 dni od początku choroby.

Należy przy tym przypomnieć, że zgodnie z art. 100 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. z 2016 r., poz. 887), jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, to prawo do emerytury powstaje z dniem zaprzestania pobierania zasiłku. Przepis ten wyraźnie modyfikuje zasadę wyrażoną w art. 100 ust. 1 ustawy, co oznacza, że pobieranie świadczeń wymienionych w ustępie 2 zmienia czas powstania prawa do świadczeń (zob. wyrok SA w Szczecinie z dnia 12.04.2016 r., III AUa 670/15, Lex nr 2107023). Innymi słowy – z wyłączeniem emerytur albo rent wyjątkowych (art. 83 ustawy emerytalno-rentowej) – prawo do świadczenia powstaje ex lege w dniu spełnienia ustawowych warunków (por. wyrok SA w Warszawie z dnia 10 marca 1998 r., III AUa 148/98, Lex nr 33182; wyrok SA w Lublinie z dnia 11 grudnia 1997 r., III AUa 411/97, Lex nr 32363, wyrok SN z dnia 24 stycznia 2001 r., II UKN 136/00, OSNAPiUS 2002/18/441, wyrok SA w Katowicach z dnia 17 stycznia 2006 r., III AUa 2205/04, Lex nr 196154). Od tej zasady ustawa przewiduje wyjątek, tj. powstanie prawa przesuwają się do końca okresu pobierania zasiłku chorobowego, choćby zainteresowany spełnił warunki nabycia prawa do emerytury w czasie pobierania tego świadczenia (zob. wyroki SN z dnia 7 lipca 1995 r., II URN 56/94, OSNAPiUS 1995/24/302 i z dnia 31 marca 2000 r., II UKN 458/99, OSNAPiUS 2001/18/565).

W sytuacji, w której prawo do emerytury zostało ustalone przez organ odwoławczy w trakcie lub po upływie okresu pobierania świadczeń z ubezpieczenia chorobowego ubezpieczony pobierze oba świadczenia (zob. K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki, „Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Komentarz”, Warszawa 2009, Komentarz do art. 100).

W ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, jeśli w trakcie pobierania świadczenia jest ono „należne”, a okoliczności wyłączające do niego prawo, a w konsekwencji wiedza o tym po stronie świadczeniobiorcy, wystąpiły post factum, to brak podstaw do uznania, że należności wypłacone podlegają zwrotowi.

W toku ponownego rozpoznania Sąd I instancji rozważy zatem, czy odwołujący miał prawo do pobranego zasiłku chorobowego, czy też wystąpiła i kiedy okoliczność wyłączająca do niego prawo z art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa w postaci „ustalonego prawa do emerytury”, a następnie rozważy czy odwołujący pobrał nienależne świadczenie w rozumieniu art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nadto rozważy czy odwołujący miał realną możliwość powiadomienia organu rentowego o ustalonym prawie do emerytury decyzją organu odwoławczego.

Zwłaszcza Sąd I instancji rozważy czy i kiedy wystąpił stan „pobrania dwóch wykluczających się świadczeń” i nienależności zasiłku chorobowego, w tym celu koniecznym będzie przeprowadzenie dowodu z akt emerytalnych odwołującego.

Wskazać należy, że określenie przesłanek, na podstawie których organ rentowy może dochodzić zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, zawierają art. 84 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń

społecznych (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 963) oraz art. 138 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Przepis art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ustanawiając obowiązek zwrotu świadczenia przez osobę, która pobrała nienależne świadczenie, wskazuje istotną cechę nienależnie pobranego świadczenia określaną w nauce prawa jako *differentia specifica*, tzn. świadomość (złą wiarę) osoby pobierającej świadczenie co do nieprzysługiwania tego świadczenia w całości lub w części od początku albo w następstwie później zaszytych zdarzeń (I. Jędrasik-Jankowska, K. Jankowska, „Prawo do emerytury. Komentarz do ustaw z orzecznictwem”, Warszawa 2011, s. 288). W orzecznictwie od dawna ugruntowane jest stanowisko, w świetle którego dla ustalenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, decydujące znacznie ma świadomość i zamiar ubezpieczonego, który pobrał świadczenie w złej wierze, który to pogląd był przedstawiany już na gruncie dekretu z dnia 25 czerwca 1954 roku o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (t.j. Dz. U. z 1958 r. Nr 23, poz. 97 z późn. zm.), ustawy z dnia 23 stycznia 1968 roku o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 14 grudnia 1982 roku o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 z późn. zm.) zachowując w pełni swoją aktualność na gruncie obecnie obowiązujących przepisów (zob. wyrok (...) z dnia 11 stycznia 1966 r., III TR 1492/65, OSP 1967/10/247, wyrok (...) z dnia 13 października 1966 r., I TR 693/66, niepubl., wyrok SN z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04, OSNP 2005/8/116, wyrok SN z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008/19-20/301).

Jak wskazuje Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 roku, I UK 212/13 (LEX nr 1641776) formuła świadczenia nienależnie pobranego nie jest nieograniczona, dotyczy tylko ściśle określonych przypadków, a więc świadczenia wypłaconego mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia albo wstrzymanie wypłaty. Jest to pierwsza sytuacja z art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej i odnosi się do przypadku, w którym ubezpieczony miał prawo do świadczenia i które było wypłacane mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia albo wstrzymania jego wypłaty. Natomiast regulacja z art. 84 ust. 2 ustawy systemowej ma na względzie określone kierunkowe działania (nieprawdziwe zeznania, fałszywe dokumenty, wprowadzenie w błąd).

Prawo ubezpieczeń społecznych nie wykształciło własnej definicji „winy”. Przyjmuje się, że świadomym wprowadzeniem w błąd jest umyślne działanie świadczeniobiorcy, które ma postać zamiaru bezpośredniego lub zamiaru ewentualnego. W rozumieniu art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (podobnie jak w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) błąd stanowi następstwo świadomego działania pobierającego świadczenie, determinowanego jego wolą wywołania przekonania po stronie organu, iż zostały spełnione warunki nabycia prawa do świadczenia co do zasady lub świadczenia o określonej wysokości (zob. R. Babińska, „Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych”, Warszawa 2007, s. 202). Swoistym przypadkiem świadomego wprowadzenia organu rentowego w błąd jest tzw. przemilczenie (zob. M. Bartnicki (w:) K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki, „Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych”, Warszawa 2009, Komentarz do art. 138).

Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Podstawowym warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi jest brak prawa do świadczenia oraz świadomość tego osoby przyjmującej świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia, zaś obie te przesłanki muszą wystąpić w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty (zob. wyrok SN z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 174/09, Lex nr 585709).

Ciężar wykazania, iż świadczeniobiorca działał w sposób zawiniony spoczywa na organie rentowym, gdyż to ten podmiot ze wskazanego faktu wywodzi skutki prawne pod postacią powstania obowiązku zwrotu świadczenia (art. 6 kc).

Słusznie wskazał Sąd Rejonowy, że art. 66 ust. 2 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa nie stanowi przepisu szczególnego w stosunku do art. 84 ust. 2 ustawy o systemie

ubezpieczeń społecznych w tym znaczeniu, że wyłącza stosowanie tego ostatniego przepisu do nienależnie pobranych świadczeń. Przepis art. 66 ust. 2 określa w szczególności zasady potrącenia oraz egzekucji, nie wyłącza natomiast stosowania definicji nienależnie pobranych świadczeń, wynikającej z art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (zob. wyrok SN z dnia 19 lutego 2014 r., I UK 331/13, Lex nr 1446442).

Podkreślić należy, że w okolicznościach sprawy Sąd I instancji odniósł się wyłącznie do rozstrzygnięcia czy odwołujący pobrał nienależne świadczenie i czy jest zobowiązany do jego zwrotu. Natomiast nie rozstrzygnął żądania odwołującego w zakresie stwierdzenia prawa do zasiłku chorobowego za okres od 12 stycznia do 12 lipca 2015 roku.

Zatem Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, ponieważ nie przeprowadził postępowania dowodowego w zakresie niezbędnym do prawidłowego ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w zakresie prawa do zasiłku chorobowego, przedwcześnie uznał, że odwołujący nie wykazał zasadności dochodzonego roszczenia w zakresie prawa do zasiłku chorobowego, co jednak nie znalazło żadnego odzwierciedlenia w sentencji wyroku, a jedynie w jego uzasadnieniu i to w lakonicznym stwierdzeniu, że odwołującemu wobec wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 27 maja 2015 roku nie przysługiwało prawo do zasiłku chorobowego za okres od dnia 12 stycznia do dnia 12 lipca 2015 roku.

Dlatego też, Sąd Okręgowy uznał, iż wyrok Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 22 września 2016 roku w punkcie 1 nie może się ostać.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na mocy art. 386 § 4 kpc orzekł jak w sentencji wyroku.

SSO Sylwia Dembska SSO Małgorzata Kuźniacka-Praszczyk SSO Beata Sójka